

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра освітології та психолого-педагогічних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Гендерні студії (Gender study)

Спеціальності: 013 «Початкова освіта»

Освітнього рівня: першого (бакалаврського)

Освітньої програми: 013.00.01 «Початкова освіта»

Київ – 2023

Розробник:

Мельниченко Ольга Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського університету імені Бориса Грінченка;

Викладач:

Мельниченко Ольга Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського університету імені Бориса Грінченка;

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол від « 07/09» 2023 р. № 2

Завідувач кафедри _____ Людмила ХОРУЖА

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 013.00.01 «Початкова освіта»

Гарант освітньої програми

_____ Геннадій Бондаренко

(підпис)

Робочу програму перевірено

«__» _____ 2023 р.

Заступник декана _____ Леся КУЗЕМКО

(підпис)

Пролонговано

на 20__ /20__ _____ (_____ ПІБ _____), «__» _____ 20__ р., протокол № _____

(підпис)

на 20__ /20__ _____ (_____ ПІБ _____), «__» _____ 20__ р., протокол № _____

(підпис)

на 20__ /20__ _____ (_____ ПІБ _____), «__» _____ 20__ р., протокол № _____

(підпис)

на 20__ /20__ _____ (_____ ПІБ _____), «__» _____ 20__ р., протокол № _____

(підпис)

Розробник:

Мельниченко Ольга Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського університету імені Бориса Грінченка;

Викладач:

Мельниченко Ольга Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського університету імені Бориса Грінченка;

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол від « 07/09 » 2023 р. № 2

Завідувач кафедри Людмила ХОРУЖА

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 013.00.01 «Початкова освіта»

Гарант освітньої програми

 Геннадій Бондаренко
(підпис)

Робочу програму перевірено

« 9 » 09 2023 р.

Заступник декана

 Леся КУЗЕМКО
(підпис)

Пролонговано

на 20 /20 (ПИБ), « » 20 р., протокол №
(підпис)

на 20 /20 (ПИБ), « » 20 р., протокол №
(підпис)

на 20 /20 (ПИБ), « » 20 р., протокол №
(підпис)

на 20 /20 (ПИБ), « » 20 р., протокол №
(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання		
	денна	заочна	
<i>«Гендерні студії / Gender study»</i>			
Вид дисципліни	вибіркова		
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська		
Загальний обсяг кредитів/годин	4/120	-	
Курс	III		
Семестр	5	-	-
Кідькість змістових модулів з розподілом:	4		
Обсяг кредитів	4	-	-
Обсяг годин, в тому числі:	120	-	-
Аудиторні	56	-	-
Модульний контроль	8	-	-
Семестровий контроль	2	-	-
Самостійна робота	56	-	-
Форма семестрового контролю	залік	-	-

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – вивчення гендерних аспектів навчання й виховання особистості, пізнання чинників її гендерної соціалізації та особливостей становлення гендерної ідентичності, зокрема, обмежувальних функцій гендерних стереотипів і причин гендерного конфлікту, а також способів моделювання гендернонейтральних умов навчання й виховання студентської молоді.

Завдання курсу:

- формування у студентів гендерних знань, практичних вмінь та навичок, які потрібні для втілення принципів, методик і технологій гендерної соціалізації, виховання та освіти в практику майбутньої педагогічної діяльності;
- необхідність в умінні інтерпретувати сучасними педагогами сутності нових документів про освіту, планувати, аналізувати і проводити навчально-виховну діяльність щодо зменшення негативного впливу гендерних стереотипів на розвиток особистості дитини;
- проаналізувати з точки зору гендерного підходу проблеми зайнятості в системі освіти; продемонструвати значимість фактору освіти в процесі гендерної соціалізації дитини; ознайомити студентів з різноманітним методом, технологій та методик гендерної педагогіки; сприяти формуванню здатності до гендерного аналізу практики педагогічної діяльності;
- обґрунтувати необхідність створення оптимальних умов для самореалізації учасників педагогічного процесу.

3. Результати навчання за дисципліною

ЗК 1	Здатність спілкуватися державною мовою, правильно, коректно, ясно будувати своє усне й писемне мовлення щодо гендерних проблем
ЗК 2	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів щодо гендерних питань
ЗК 4	Здатність працювати в команді для прийняття обґрунтованих рішень на основі педагогічних знань для вирішення завдань гендерного виховання
ЗК 5	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (вміння виявляти, ставити та вирішувати гендерні проблеми)
ФК 1	Здатність аналізувати суспільні процеси становлення і розвитку гендерної соціалізації за допомогою інтеграційних галузей наукових знань, що акумулюють дані всіх наук про людину
ФК 3	Здатність до аналізу психічних властивостей, станів і процесів, процесів становлення, розвитку та соціалізації гендерної особистості в соціальних групах і громадах

ФК 4	Здатність до діяльності з попередження, запобігання та вирішення соціальних конфліктів на гендерній основі
ФК 7	Здатність вивчати гендерну проблему за допомогою методів дослідження в умовах конкретної ситуації
ФК 8	Здатність оцінювати гендерні проблеми, потреби, специфічні особливості учнів та всіх учасників освітнього процесу
ФК 10	Здатність здійснювати навчання, виховання та гендерну соціалізацію людини у освітньому процесі, застосовуючи різні педагогічні методи та прийоми.
ФК 12	Здатність до генерування нових ідей та креативності у розвитку гендерної рівності в освітньому процесі
ФК 13	Здатність взаємодіяти з батьками, вчителями та представниками різних професійних груп та громад щодо питань гендерної освіти
ФК 14	Здатність оцінювати результати та якість гендерної соціалізації учнів
ФК 15	Здатність до сприяння підвищення добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах незалежно від гендерної ідентифікації
ПРН 2	Коректно висловлюватися в усній та писемній формі, використовувати мову професійного спілкування, пояснювати й характеризувати факти і явища гендерного виховання державною мовою
ПРН 3	Розуміти наукові принципи гендерного виховання, що лежать в основі соціальної діяльності, ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання гендерного виховання, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід
ПРН 4	Давати визначення і виокремлювати основні поняття гендерної теорії, використовувати власні приклади для ілюстрації відповідей, знаходити спільні риси та відмінності при порівнянні фактів, явищ, надавати їм характеристику
ПРН 7	Аналізувати гендерні властивості і стани, характеризувати етапи розвитку гендерної соціалізації індивідів у групі, соціальної адаптації та інтеграції особистості, соціально-психологічні процеси в малих та великих групах
ПРН 8	Практикувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у гендерному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин
ПРН 9	Здатність використовувати наукові дослідження з гендерних студій та застосовувати дослідницькі професійні навички
ПРН 10	Використовувати методи гендерної діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей, проводити оцінку потреб особистості та сім'ї
ПРН 13	Досліджувати та прогнозувати спрямованість впливу мікросередовища, особливостей сім'ї, виховного потенціалу в мікрорайоні та джерела негативного впливу на гендерну соціалізацію учнів
ПРН 14	Демонструвати вміння креативно вирішувати проблеми гендерного виховання та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей
ПРН 16	Конструювати процес та результат гендерного виховання в межах поставлених завдань, використовувати кількісні та якісні показники, коригувати план роботи відповідно до результатів
ПРН 17	Знати та розуміти сутність, принципи, методи, форми та організацію процесу навчання і виховання людини згідно гендерного підходу.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт				
		Аудиторна:				
		Лекції	Семінари	Практичні		Самостійна
Змістовий модуль 1.						
Основні поняття та категорії гендерних студій						
Тема 1.1. Предмет та завдання гендерних студій	12	2	-	4		6

Тема 1.2. Гендерна освіта та гендерне виховання як соціально-психологічна та педагогічна проблема	12	2	-	4			6
Модульний контроль	2						
Разом	24	4	-	8			12
Змістовий модуль 2. Історичний аспект гендерної педагогіки							
Тема 2.1. Гендерні підходи в історії педагогіки. Історія жіночої освіти	12	2	-	4			6
Тема 2.2. Теоретична та методологічна основа дослідження проблем гендерної рівності	12	2	-	4			6
Модульний контроль	2						
Разом	24	4	-	8			12
Змістовий модуль 3. Методологія та проблеми гендерних досліджень							
Тема 3.1. Проблеми гендерних досліджень в педагогіці	16	2	-	6			8
Тема 3.2. Гендерна ідентичність та її формування. Характеристика статево-рольового розвитку в дитинстві	16	2	-	6			8
Модульний контроль	2						
Разом	32	4		12			16
Змістовий модуль 4. Гендерні підходи в освітній практиці							
Тема 4.1. Гендерні стереотипи та гендерна диференціація в сфері освіти.	16	2	-	6			8
Тема 4.2. Методика гендерної соціалізації. Гендерно-чутлива педагогіка.	16	2	-	6			8
Модульний контроль	2						
Разом	32	4	-	12			16
Разом							
залік	2						
Усього	120	16	-	40			56

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основні поняття та категорії гендерних студій

Тема 1.1. Предмет і завдання гендерних студій

Посилення гуманістичних тенденцій у сучасних соціо-гуманітарних науках. Гендерна педагогіка як наука, її мета, методологія, завдання. Зв'язок гендерної педагогіки з іншими науками: біологією (теорія статевого диморфізму), сексологією, диференційною психологією, філософією (ідея андрогінії), етнографією, антропологією, кібернетикою, соціологією.

Науково-категоріальний апарат гендерних студій. Поняття гендер, статерольові стереотипи, гендерні ролі, гендерна ідентичність, гендерна система, гендерна культура. Гендерні дослідження в сучасній педагогіці. Концепції розвитку гендерних досліджень: теорія соціальної конструкції «гендера» і теорія гендерної системи.

Процес відродження вітчизняної педагогіки, її нове прочитання, оригінальний розвиток, педагогічні ідеї європейської педагогіки. Виникнення на вітчизняному ґрунті ідей нейропедагогіки, антропологічної педагогіки, феміністської та гендерної педагогіки.

Гендерний компонент в системі освіти як теоретична концепція й освітня практика. Випереджальний розвиток гендерної практики порівняно з теорією у вітчизняному освітньому просторі.

Основні поняття теми: тендер, тендерна асиметрія, нейропедагогіки, антропологічна педагогіка, феміністська педагогіка, тендерна культура, тендерна дискримінація.

Практичне заняття 1. Предмет і завдання гендерної педагогіки.

Практичне заняття 2. Розвиток гендерної практики в українському соціумі

Тема 1. 2. Гендерна освіта та гендерне виховання як соціально-психологічна та педагогічна проблема

Впровадження гендерних підходів у зміст вищої освіти через дисципліни соціогуманітарного циклу: філософію, соціологію, психологію, культурологію, педагогіку тощо. Актуальність проблем легітимації гендерного підходу в ті чи інші навчальні дисципліни, вибору оптимальних методів гендерної освіти.

Ускладнення процесу впровадження гендерного знання в освіту через об'єктивні фактори, серед яких: відсутність чіткої державної програми розвитку гендерного компонента в освіті, неготовність суспільства до сприйняття гендерних проблем як дійсно актуальних, обмеження гендерної проблематики жіночою темою; відсутність освітніх програм, методичного забезпечення, кваліфікованих кадрів та ін. Об'єктивність зазначених факторів, необхідність ще не одного десятиліття педагогічного пошуку на їх подолання.

Проблеми запровадження гендерної освіти в Україні. Складність нинішнього етапу розвитку вітчизняної педагогіки внаслідок різноманіття інноваційних підходів і педагогічних концепцій. Необхідність сприяння цілісному та гармонійному розвитку особистості, створенню належних умов для її формування. Проголошення гуманізму як основи побудови своєї наукової парадигми.

Основні поняття теми: гендер, гендерна асиметрія, нейропедагогіка, антропологічна педагогіка, феміністська педагогіка, гендерна культура, гендерна дискримінація.

Практичне заняття 3. Діяльність Комітету ООН із питань дискримінації щодо жінок.

Практичне заняття 4. Міжнародна організація праці (МОП) і права жінок.

Змістовий модуль 2. Історичний аспект гендерної педагогіки

Тема 2.1. Гендерні аспекти в педагогічних проблемах минулого. Історія жіночої освіти.

Основні аспекти гендерної педагогіки. Відсутність єдиного визначення гендерної педагогіки. Поява термінів «гендер» та «гендерне виховання» у вітчизняних наукових дослідженнях на початку 90-х років ХХ ст. Історія розробки питань, що становлять сутність даних понять.

Давньогрецькі міфи щодо прагнення до гендерної гармонії та рівності (міф Платона про цілісність – андрогінність людини). Погляди Піфагора, Аристотеля, Сократа. Ідеї гуманістичного виховання та розвиток ідеї гендерної рівності у період Відродження в Європі, становлення жіночої освіти. Еразм Роттердамський та його трактат «Освічена юна леді». Трактати Л. Вівеса на захист жіночої освіти. Погляди Т. Мора щодо розумових здібностей жінок. Думки Я. А. Коменського стосовно гендерної рівності та права жінок на освіту. Ж.-Ж. Руссо та його система виховання, що описана у творі «Еміль, або про виховання». Р. Оуен як один з перших прихильників спільного (а відтак і ідентичного) навчання хлопців і дівчат.

Поширення ідей соціальної рівності жінок у Російській імперії ХІХ ст. (М. Пирогов, Т. Шевченко). Висвітлення традицій гендерного виховання в українській етнопедагогіці. Погляди передових педагогів ХІХ ст. (М. Корф, К. Ушинський) на спільне навчання хлопчиків і дівчаток у початкових (земських та церковнопарафіяльних) школах.

А. Макаренко про соціальні аспекти статевого виховання. Гуманістична теорія виховання дітей В. Сухомлинського. Проблема розвитку жіночої освіти у працях ряду дослідників в Україні (роботи І. Малинко, І. Волкової, О. Аніщенко, Т. Сухенко, Л. Єршової, В. Вірченко, В. Добровольської, Т. Шушари, З. Нагачевської).

Основні поняття теми: гендерна педагогіка, етнопедагогіка, андрогінність, статево виховання, гендерна рівність, принцип коедукції, гендерний підхід.

Практичне заняття 5. Гендерний підхід в історії освіти та педагогічної думки

Практичне заняття 6. Історія жіночої освіти в Україні

Тема 2.2. Теоретична та методологічна основа дослідження проблем гендерної рівності.

Педагогіка, як провідна комплексна дисципліна, що реагує на трансформаційні модифікації соціуму. Зростання інтересу до методології педагогіки.

Потреба нових механізмів пізнання і перетворення дійсності у національному освітньому просторі. Дисбаланс і гендерна асиметрія чоловічих та жіночих практик, дискримінаційне становище жінок, зокрема в освітніх сферах лідерства і управління.

Гендерний підхід як методологічний напрям теоретичного пізнання та інструмент практичного перетворення освітніх процесів.

Актуальність запровадження гендерного підходу в педагогічну науку.

Важливість впровадження гендерних досліджень у гендерну освіту України як визначальна передумова розвитку громадянського суспільства.

Теоретична та методологічна основа дослідження проблем гендерної рівності. Принцип історизму і міжгалузева наукова інтеграція як визначальні компоненти нового порядку розвитку людинознавства.

Суспільні проблеми, зокрема, проблеми гендерної асиметрії як об'єкт державної політики. Гендерна теорія та розробка шляхів їх вирішення.

Роботи з соціології і культурної антропології, що пропонують розрізнити поняття «sex» і «gender» у 70-ті роки ХХ ст.

Робота Гейл Рабін (Rubin) «Обмін жінками» (1947 р.) як одна з перших, що звернула увагу на існування системи стать-гендер.

Психолог Рода Унгер та її погляди («Про редефініцію понять стать і гендер»).

Одна з найпопулярніших теоретичних праць в гендерних дослідженнях – «Створення гендеру» американських професорів К. Уеста і Д. Зіммермана.

Новий концепт та його принципова відмінність від багатоміркової «філософії статей» (дослідники Т. Парсонс, Бетті Фрідан, Адрієн Річ).

Розуміння гендера як ідеологічного конструкту і як суб'єктивності.

Основні поняття теми: гендерні дослідження, статево-гендерна система, гендерна теорія, редефініція, чоловічі та жіночі практики.

Практичне заняття 7. Теоретична та методологічна основа дослідження гендерних проблем

Практичне заняття 8. Динаміка змін чоловічих та жіночих ролей у суспільстві та культурі

Змістовий модуль 3. Методологія та проблеми гендерних досліджень

Тема 3.1. Проблеми гендерних досліджень в педагогіці

Аналіз наукових праць зарубіжних та вітчизняних авторів та напрями гендерних досліджень: позитивізм, інтерпретативізм і критична соціальна наука.

Провідні принципи і положення критичної педагогіки в працях Л. Альтюссера «Ідеологія та ідеологічні апарати держави» і П. Бордо «Відтворення в освіті, суспільстві та культурі».

Гендерні відносини, критика сексистських проявів і маскуліноцентрованої системи освіти. Необхідність подолання гендерної асиметрії і розбалансованості освітнього простору або «феміністська педагогіка» (Г. Бреслав, А. Мішель, Б. Хасан та ін.), як один із напрямів критичної педагогіки.

Найбільш впливові та значущі методологічні теорії фемінізму в педагогічній практиці: концепція ліберального фемінізму або «фемінізму рівності» (Д.С. Міль, С. Оукін, Дж. Річардс, Е. Россі, Е. К. Стентон, Б. Фрідан та ін.); концепція соціал-фемінізму (А.

Бебель, М. Бекстон, С. Бовуар, О. Колонтай, Дж. Мітчел, Х. Хартман, К. Цеткін та ін.); концепція радикального фемінізму (М. Віттіг, К. Гіліген, А. Джаггар, П. Грімшоу, Л. Ірігарей, П. Розенберг, Е. Сіску, С. Хардіг та ін.).

Теорії деконструкції Жака Дерріди.

Дослідження в галузі статевої ідентичності і статевого розвитку у вітчизняній педагогічній науці у першій половині ХХ-го ст. у рамках педології. Наукові підходи розробки окресленої проблеми: експериментальна школа (М. Басов, О. Нечаєв, Н. Румянцев, М. Рубінштейн та ін.), рефлексологія (природничо-науковий підхід) (В. Бехтерєв, Т. Сорохтін, Н. Щелованов та ін.), біогенетичний напрям (Е. Аркін, І. Арямов, П. Блонский та ін.), соціо-генетичний напрям (П. Веселовська, А. Залкінд, С. Моложавий, К. Корнілов та ін.).

Критика традиційної концепції освіти в кінці 60-их рр. ХХ ст. в руслі «критичної педагогіки» (Л. Альтюссер, П. Бордо, Б. Бернштейн, А. Грамши, А. Макларен та ін.), як радикальної соціологічної теорії і методології освітньої системи соціуму.

Перехід від аналізу патріархату і специфічного жіночого досвіду до аналізу гендерної системи у 80-ті роки ХХ ст.

Поступовий перехід від акценту на «додавання жіночого чинника» до аналізу того, як гендер існує, конструюється і відтворюється в усіх соціальних процесах.

Основні поняття теми: сексизм, фемінізм, маскуліність, патріархат, рефлексологія, жіночий чинник.

Практичне заняття 9. Напрями гендерних досліджень: позитивізм, інтерпретативізм і критична соціальна наука.

Практичне заняття 10. Гендерні відносини, критика сексистських проявів і маскуліноцентрованої системи освіти.

Практичне заняття 11. Роль жінок в історії цивілізації.

Тема 3.2. Гендерна ідентичність та її формування. Характеристика статево-рольового розвитку в дитинстві. Гендерні ролі та соціалізація.

Рольова ідентичність як усвідомлення себе суб'єктом психологічних ролей. Американський соціолог Чед Гордон та виділені ним 5 видів рольової ідентичності. Гендерна ідентичність як одна з підструктур ідентичності особистості. Експериментальні та теоретичні дослідження в цій галузі (Ш. Берн, А. Іглі та ін.). Три основні теорії самосвідомості гендерної ідентичності. Три рівні явищ, які пояснюють виникнення і трансформацію гендерної ідентичності чоловіків та жінок: біологічний, психологічний та соціальний (Й. Милюска).

Гендерна ідентичність як соціальне явище (Р. Дженкінс). Внутрішні психологічні та біологічні процеси, а також зовнішні соціальні та біологічні впливи, що формують ідентичність. Конструювання особистістю своєї гендерної ідентичності. Точка зору М. Барретт щодо чоловічої переваги, заснованої на спробі чоловіків контролювати репродуктивні функції жінок.

Гендер в контексті комунікації та нові життєві умови, що призвели до зміни культурних та комунікативних традицій (Г. Е. Крейдлін). Андроцентризм та виникнення культури, де чоловіки домінують, а жінки знаходяться в невідповідному положенні (С. Бем). Підходи до аналізу структури гендерної ідентичності особистості. Два взаємопов'язані компоненти гендеру. Компоненти в структурі гендерної ідентичності: маскуліність та фемінінність як нормативні уявлення про соматичні, психічні та поведінкові властивості, характерні для чоловіків та жінок. Визначення понять «маскуліність» і «фемінінність». Усвідомлення власної статевої приналежності та становлення гендерної ідентичності як один із напрямків соціалізації людини. Гендерна роль як соціально очікувана поведінка чоловіків і жінок, пов'язана з їхнім соціальним статусом в певних культурних, соціально-економічних і політичних умовах.

Початок процесу гендерної соціалізації. Первинне уявлення про власну статеву приналежність. Підлітковий вік як найважливіший етап формування гендерної ідентичності. Підліткова гендерна ідентичність – центральний компонент самосвідомості. Чинники, які беруть участь у формуванні суті гендерної ідентичності. Проблеми з гендерною ідентичністю як результат порушення ідентифікації в період розвитку. Вплив на гендерну самореалізацію власних гендерних стереотипів та цінностей батьків, їхніх життєвих сценаріїв, характеру стосунків у подружжі та відносин між батьками й дітьми. Сім'я як фундамент формування гендеру. Гендерні ролі батьків – найперший зразок гендерної поведінки для дітей. Сімейні міфи – це система вірувань, що їх поділяють всі члени родини. Гендерна соціалізація як засвоєння людиною гендерних ролей та суспільних очікувань щодо цих ролей. Особливості і специфічні риси гендерної соціалізації у чоловіків і жінок. ЗМІ, зокрема, телебачення як важливий агент соціалізації. Мова спілкування та її внесок у стереотипне сприйняття чоловіків і жінок. Форми і види порушень статевої та гендерної ідентичності, які не пов'язані з функціональними та органічними розладами статевої сфери.

Основні поняття теми: рольова ідентичність, фемінінність, андроцентризм, гендерна роль, комунікативні традиції, рольова самореалізація, гендерна соціалізація, гендерно-рольова недостатність, сімейний міф.

Практичне заняття 12. Гендерна ідентичність як соціальне явище

Практичне заняття 13. Характеристика статево-рольового розвитку в дитинстві.

Практичне заняття 14. Гендерні ролі та соціалізація.

Змістовий модуль 4. Гендерні підходи в освітній практиці

Тема 4.1. Гендерні стереотипи та гендерна диференціація в сфері освіти.

Неувага до питань статево-рольової ідентифікації та соціалізації в цілому та пов'язані з цим проблеми для сучасного суспільства. Результати «безстатевої» педагогіки і психології. Диференціація навчання як врахування індивідуально-типологічних особливостей особистості через групування учнів за цими особливостями і різна побудова навчального процесу в певних групах.

Тенденції розвитку роздільного навчання у світовій практиці та його етапи.

Релігія як невід'ємна частина національно-культурних передумов розвитку гендерної диференціації навчання. Її вплив на різні сторони суспільного життя, в тому числі й на народну просвіту.

Наукова основа тенденцій розвитку гендерної диференціації навчання. Виявлення відмінних особливостей чоловічого та жіночого мислення в усіх його проявах, у тому числі й у вихованні.

Місце України серед країн по кількості навчальних закладів, що практикують гендерну диференціацію навчання.

Педагогічні, психологічні та фізіологічні підстави для гендерної диференціації навчання. Відмінні особливості хлопчиків і дівчаток

Рівні теоретичної диференціації навчання за статевою ознакою у загальноосвітніх навчальних закладах.

Розгляд проблем освіти педагогами та мислителями минулого (Ж.Ж. Руссо, К. Д. Ушинський, та ін.).

Процес формування людини, як представника певної статі. Взаємодія вроджених характеристик з програмою розвитку, яка задається суспільством, культурою, вихованням.

Головна ідея гендерного підходу в педагогіці. Аналітичне осмислення і пояснення специфіки взаємодії між статями в культурі освітньо-виховного середовища. Врахуванні впливу всіх факторів педагогічного процесу на гендерний розвиток особистості.

Основні поняття теми: статеворольова ідентифікація, гендерна диференціація навчання, гендерний підхід в педагогіці.

Практичні заняття 15. Педагогічні, психологічні та фізіологічні підстави для гендерної диференціації навчання.

Практичне заняття 16. Мова як засіб впливу на формування гендерних стереотипів.

Практичне заняття 17. Гендерне виховання та особливості педагогічної культури сучасного вчителя

Тема 4.2. Методика гендерної соціалізації. Гендерно-чутлива педагогіка.

Гендерний підхід як сутнісно новий, прогресивний напрям теоретичного пізнання та інтерпретації педагогічної дійсності, що передбачає викорінення традиційних стереотипів ієрархічності, дискримінації та асиметрії в освітньому процесі. Провідні завдання гендерного підходу в умовах сучасного освітнього процесу. Прояви сексизму (дискримінації за ознакою статі) та репродукування гендерних стереотипів в стилі навчання. Тема гендерного виховання та її відображення в статті американських професорів соціології Д. Річардсона та К. Сімпсона «Діти, гендер і соціальна структура: аналіз змісту листів до Санта Клауса». Ідея створення гендеру структурами повсякденності у праці американського професора соціології М. Месснера «Дівчата-Барбі проти Морських чудовиськ: діти створюють гендер». Використання вченим трьох рівнів аналізу.

Термін «прихований навчальний план» або «латентна програма», запропонований у 1968 р. американським психологом П. Джексоном. Нав'язування особистості певної суспільної ролі шляхом відповідного конструювання. Однобічний маскуліно-центрований характер сучасної освіти. Школа та вчителі як глобальні носії традиційних патріархальних уявлень про роль і місце чоловіків та жінок у суспільстві. Дослідження рівня гендерної культури школярів. Механізм діагностики. Фрайсбурзький особистісний опитувальник і методика Сандри Бем.

Закріплення в освітньому процесі гендерних стереотипів та їхня ретрансляція в поведінці учителя. Впровадження гендерних підходів у процес підготовки майбутніх учителів. Механізми реконструкції гендерних стереотипів у системі вищої освіти. Аспекти впровадження гендерно чутливої педагогіки в Україні. Інтегрування гендерного підходу в національний освітній простір.

Дослідження гендерних ініціатив у вітчизняній педагогічній освіті (І. Головащенко, І. Іванова, Л. Кобелянська, Н. Кутова, І. Лебединська, О. Луценко, А. Олійник, Л. Смоляр, О. Цокур та ін.).

Формування гендерної культури і технологій упровадження принципів гендерної демократії у сфері освітнього простору (Л. Бут, Т. Говорун, О. Кікінежди, Я. Кічук, О. Луценко та ін.)

Вивчення проблем впровадження гендерного складника в освітній процес розвинутих країн Європи (І. Даценко, М. Зубілевич, Л. Ковальчук, В. Кравець, А. Ягремцева та ін.).

Обґрунтування теоретичних засад гендерної соціалізації та ідентичності (Т. Говорун, П. Горностай, В. Кравець, В. Москаленко, С. Оксамитна, В. Циба та ін.).

Формування гендерного компоненту професійної компетентності випускників вищих педагогічних закладів, професійна підготовка і перепідготовка педагогічних кадрів нового формату гендерного мислення (С. Вихор, І. Горошко, Л. Даниленко, І. Іванова, І. Кочурська, В. Кравець, С. Матюшкова, І. Мунтян, В. Олійник, М. Полив'янна, О. Цокур та ін.)

Основні поняття теми: асиметрія в освітньому процесі, гендерне мислення, гендерно чутлива педагогіка, прихований навчальний план.

Практичні заняття 18. Зміст і основні напрями підготовки майбутніх педагогів до основ гендерної освіти

**Практичне заняття 19. Гендерний підхід у дослідженні професіоналізації педагога
Практичне заняття 20. Гендерно-чутлива педагогіка.**

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	ЗМ I		ЗМ II		ЗМ III		ЗМ IV		
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	
Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2	2	2	
Відвідування практичних занять	1	4	4	4	4	6	6	6	6	
Робота на практичному	10	4	40	4	40	6	60	6	60	
Виконання завдань для самостійної роботи	5	6	30	6	30	8	40	8	40	
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25	
Разом			101		101		133		133	
Максимальна кількість балів:				468						
Розрахунок коефіцієнта:				Розрахунок коефіцієнту $100 : 468 = 0,21$						

**6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання
(Детальний опис завдань знаходиться після таблиці)**

№ з/п	Назва теми та завдання для самостійної роботи	Кількість	
		годин	балів
Модуль I. Основні поняття та категорії гендерних студій			
1.1.	Визначте якою мірою поняття «генотип» та «фенотип» пояснюють категорії «стать біологічна» і «стать психічна»?	2	5
1.2.	Прокоментуйте вислів Шарлотти Вільямс	2	5
1.3.	Наведіть приклади статевої диференціації нормативів досягнень у різних видах спорту.	2	5
1.4.	Виконайте вправи а), б), в).	2	5
1.5.	Поміркуйте над феноменом ляльки Барбі	2	5
1.6.	Пройдіть тест «Орієнтація на традиційні чи егалітарні стосунки».	4	5
	Всього	14	30
Модуль II. Історичний аспект гендерної педагогіки			
2.1.	Прокоментуйте твердження щодо жіночих журналів	2	5
2.2.	Дослідите результати психологічних досліджень жінок, які поєднують професійну діяльність з домашніми обов'язками	2	5
2.3.	Прокоментуйте роль гендерних стереотипів у самооцінці жінки	2	5
2.4.	Поясніть, якою мірою диференціація депресивних станів і способів виходу з кризи спричинені гендерними стереотипами	2	5
2.5.	Виконайте вправи щодо статево відповідної поведінки батьків	2	5
2.6.	Проаналізуйте оголошення в ЗМІ щодо працевлаштування	4	5
	Всього	14	30

Модуль III. Методологія та проблеми гендерних досліджень			
3.1.	Проаналізуйте за джерелами вплив культу жіночого початку на ментальність українців	1	5
3.2.	Дослідите українську періодику щодо явища фізіонізму	1	5
3.3.	Знайдіть стереотипи або їх відсутність у наведених твердженнях	2	5
3.4.	Використайте «Десять швидких способів перевірити дитячі книжки на сексизм та расизм», запропоновані Л. Дерман-Спарк	2	5
3.5.	Охарактеризуйте з гендерних засад запитання, запропоновані М. Дженкінс, для педагогів з метою їхнього самовизначення у проблемі гендерної дискримінації.	2	5
3.6.	Знайдіть аргументи на користь самоактуалізації згідно статі для різних видів професійної діяльності	2	5
3.7.	Виконайте вправи щодо сенсу буття та розподілу праці чоловіків та жінок	2	5
3.8.	Пройдіть опитування щодо гендерної рівноваги в навчальному процесі	2	5
	Всього	14	40
Модуль IV. Гендерні підходи в освітній практиці			
4.1.	Проаналізуйте виховний вплив безробітного татуса на дітей (хлопців та дівчат)	2	5
4.2.	Прокоментуйте помилки жінок під час спілкування з чоловіками в родині	2	5
4.3.	Перевірте за тестом С. Бем, наскільки ви можете справлятися з обов'язками в сім'ї і поза домом	2	5
4.4.	Проведіть тестування учнів 5-9 класів (або у своїй студентській групі) на відповідність їх критеріям андрогенної особистості	2	5
4.5.	Дослідите вплив матері на виховання хлопчиків в неповній родині.	2	5
4.6.	Поміркуйте, наскільки доцільним є запровадження державного свята – День тата.	2	5
4.7.	Виконайте вправи щодо гендерних настанов і функцій	1	5
4.8.	Використайте метод незакінчених речень, завершення яких може проєктувати справжнє ставлення до типових гендерних якостей і моделей поведінки хлопців і дівчаток.	1	5
	Всього	14	40
	Всього	56	140

Опис завдань самостійних робіт з курсу «Гендерні студії (Gender study)»

Змістовний модуль 1. Основні поняття та категорії гендерних студій

Завдання 1.1. Генотип є результатом генетичного набору, сукупністю спадкових структур організму (потенціал ДНК). У генотипі індивіда криються причини спадковості: задатків, обдарованості, захворювань тощо. Фенотип – сукупність властивостей організму, які виникають у процесі його розвитку. Він характеризує ознаки індивіда в єдності спадкового і набутого. Визначте якою мірою поняття «генотип» та «фенотип» пояснюють категорії «стать біологічна» і «стать психічна»? Результати оформити у вигляді таблиці.

Завдання 1.2. Прокоментуйте вислів Шарлотти Вільямс: «Не існує жіночого розуму. Мозок – це не статевий орган. З таким самим успіхом можна говорити про жіночу печінку». Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 1.3. Наведіть приклади статевої диференціації нормативів досягнень у різних видах спорту. Чим зумовлена різниця у спортивних показниках? Результати оформити у вигляді презентації

Завдання 1.4. Виконайте наступні вправи:

а) опишіть свою гендерну біографію, згадавши, у якому віці ви вперше усвідомили свою статеву належність, людину чи обставини, які допомогли вам у статевому самовизначенні. Чи пригадуєте моменти, коли вас сприймали за дитину іншої статі? На кого ви прагнули бути схожим у дитячі роки? Якої статі ця людина і що саме в ній наслідували: одяг, манери спілкування, зачіску, професію? Чи намагалися ви в дитячі роки бути, як усі хлопчики/дівчатка, чи боялися бути схожим на особу іншої статі? Якщо виникали, то під впливом яких обставин?

б) порівняйте обкладинки чоловічого та жіночого журналів з фотографіями чоловіків та жінок. Які біологічні (антропометричні) і культурологічні відмінності між зображеннями статей ви зафіксували? Результати оформити у вигляді есе.

в) прокоментуйте думку Яна Амоса Коменського про те, що у школах має вчитися молодь обох статей і не можна погодитися з тими, хто виступає за усунення дівчат від наукових знань. «Жінки не менш, а часто більш обдаровані, ніж чоловіки, то навіщо, допускаючи їх до вивчення азбуки, усувати потім від читання книг?...». Результати оформити у вигляді есе.

Завдання 1.5. Поміркуйте над феноменом ляльки Барбі. Вчені висловлюють різні погляди на її роль у гендерній соціалізації дитини. Позиція якого автора вам видається психологічно більше обґрунтованою й чому:

- у культурно-історичній традиції запитання «Як Барбі стає особистим надбанням дитини?» звучало б інакше: «Як дитина дошкільного віку присвоює (робить своїм) культурний зразок поведінки, «запрограмований» у Барбі? Згідно з Л. Виготським зразки поведінки в культурі не є даними, а лише заданими: дитина їх повинна для себе відкрити й апробувати, що потребує багато часу. Дошкільники апробують ці стосунки в сюжетно-рольовій грі. Саме в ній вони шукають і об'єктивують своє розуміння того, що означає бути дорослим, чоловіком чи жінкою. Гіпотеза дослідження стосувалася саме норми розуміння дошкільниками гендерних відносин як змісту їхньої гри і ґрунтується на теоретичних уявленнях про акт розвитку та предметності гри.

- як кваліфікувати те, що одним із змісту ігор з лялькою Барбі є стосунки між статями? Добре це чи погано? Дорослі вимагають від дитини відповідної поведінки, але для цього необхідно, щоб дитина її апробувала. В тому, що діти розігрують з Барбі стосунки чоловіків і жінок, немає нічого поганого, а навпаки, це правильне, адекватне їх віку розуміння. Справа не в Барбі, а в мірі мудрості та відповідальності дорослих, які відкривають дітям стосунки між статями в реальному житті.

- у Барбі справді яскраво виражена жіночість, але індустрія цієї іграшки акцентує також і на різноплановості, різнобічності жінки: вона водночас може бути мамою, красунею, жінкою і людиною певної професії. Можна погодитися з Р. Крайгом, що Барбі є моделлю типової жіночої поведінки. Як дитина проектує цю модель?

- частина дослідників вважає, що для повноцінного формування дитини ляльки і лялькові будинки повинні мати сучасний дизайн тощо, інакше у неї формуватиметься неадекватна картина світу. І хоча вона вказує на комплекс лялькового життя Барбі як на ідеальну модель, водночас стверджує, що цей комплекс виключає орієнтування на еволюційно-прогресивний інтелектуальний розвиток дитини.

- частина дослідників позитивно ставляться до ляльки і вважають, що Барбі сприяє засвоєнню важливої частини жіночої ролі – ролі «красуні». «Не дочка» і «не мама», а вона – «красуня-принцеса». Закономірно, що поруч з нею з'являється принц. Барбі дає змогу дівчинці здійснити свою мрію – стати не тільки мамою, а й принцесою і зустріти свого принца. Якщо батьки забороняють дівчинці гратись з Барбі, то це, на думку психологів призведе до відхилення у психосексуальному розвитку дівчинки, сформує почуття власної неадекватності. Отже, заборона на гру з красунею є заборонаю на дитячу фантазію про красу і щастя.

- інші автори дають протилежну оцінку ролі Барбі. Не приховує свого негативного ставлення до неї прихильниця вальдорфської педагогіки Карін Нойшюц: «У магазинах продаються всілякі Барбі, Сінді, Кени, отакі ляльки-фотоделі з тоненькими, як сірнички, ніжками чи мускулатурою, як у супермена, з мертвим риб'ячим поглядом... Для них випускають тисячі приналежностей, аксесуарів... Ці ляльки – відображення життєвої позиції, яка викликає тривогу».

- є частина дослідників, яка негативно ставиться до сексуальності Барбі: «Хто не знає ляльок Барбі та Сінді – секс-символ і втілену мрію суспільства споживацтва! Які життєві

орієнтації для малюка символізують обидві красуні з жіночими формами? Хто вони – дочки? Подружки? Маючи таку ляльку, дівчинка уявляє себе не мамою, що колише дитину, а покоївкою, що доглядає свою пані, прибирає її дім і приводить до неї бойфренда. Архетип материнства непомітно підмінюється архетипом блуду. Невже ми, батьки, справді хочемо для своїх дочок майбутнього інтердівчинки?

- Барбі не викликає симпатії у певної частини психологів, які критикують ляльку не тому, що вона стимулює розігрування статевих стосунків, а тому, що вона несе в собі штамп. Барбі представляє масову «красу», яка немає індивідуальності. Масовість такого кліше, на думку авторів, може сформувати у дівчинки штампований ідеал краси, що в підлітковому віці може спричинити проблему адекватної самооцінки.

Результат оформити у вигляді есе.

Завдання 1.6. Пройдіть тест «Орієнтація на традиційні чи егалітарні стосунки».

Прочитайте твердження. Дайте відповідь, наскільки ви особисто відчуваєте і використовуєте такі із запропонованих відповідей? А – цілком згоден (згодна), В – згоден (згодна), С – не згоден (не згодна), D – цілком не згоден (не згодна)

1. Татам властиво пильніше контролювати дочку, ніж сина.
2. Чоловік має право наполягати на тому, щоб жінка прийняла його точку зору стосовно того, що можна чи не можна робити.
3. Робота жінки не може бути протиставлена чоловічій роботі.
4. Не передбачається, що жінки надають перевагу своїй кар'єрі, а не домашнім обов'язкам більшою мірою, ніж чоловіки.
5. Не має жодних природних відмінностей між чоловіками і жінками в чуттєвості та емоційності.
6. Жінка повинна докласти всіх зусиль, щоб звести до мінімуму причини роздратування і незручності для її чоловіка.
7. Жінка повинна витончено приймати галантну увагу з боку чоловіків.
8. Жінка взагалі потребує чоловічого захисту і керівництва.
9. Заміжні жінки повинні протистояти поневоленню домашніми обов'язками.
10. Мати, яке не є в шлюбі, аморальніша та безвідповідальніша, ніж батько, який також не є в шлюбі.
11. Заміжні жінки не повинні працювати, якщо їхні чоловіки здатні їх утримувати.
12. Чоловік має право сподіватися, що його дружина захоче народити дітей.
13. Жінки повинні вільно конкурувати з чоловікам у будь-якій сфері економічної діяльності.
14. Повинен бути єдиний стандарт сексуальної поведінки для чоловіка та жінок.
15. Батько й мати повинні мати рівні повноваження та відповідальність за дисципліну і виховання дітей.
16. Незалежно від статі за однакову роботу повинна бути рівна оплата.
17. Тільки незвичайна жінка може бути допущена в політику.
18. Жінкам мають бути надані рівні можливості з чоловіками для професійно-технічної освіти.
19. Чоловік повинен бути оцінений як законний представник сім'ї в усіх юридичних питаннях.
20. Чоловік і дружина повинні брати участь у всіх домашніх справах, якщо обоє зайняті однаковою кількістю годин поза домом.
21. Немає жодної причини для очікування дівчиною, яка стоїть в переповненому автобусі, того, щоб чоловік запропонував їй своє місце.
22. Підкорення дружини чоловіку – давня традиція.
23. Лідерство спільноти повинно бути більшою мірою в руках чоловіків.
24. Жінки, які прагнуть кар'єри, ігнорують можливість збагатити своє життя відданістю чоловіку та дітям.
25. Це смішно для жінки – керувати локомотивом, а для чоловіка – штопати шкарпетки.

26. До жінок, які скоїли злочин, покарання повинно бути менш суворим, ніж для чоловіків.
27. Жінки повинні бути менш активні у залицянні, ніж чоловіки.
28. Сучасні соціальні проблеми стали кричущими внаслідок активізації ролі жінок у їх розв'язанні.
29. Немає вагомої причини, щоб жінки брали прізвище чоловіків після шлюбу.
30. Чоловіки агресивніші за своєю природою і більше орієнтуються на досягнення, ніж жінки.
31. Сучасна жінка зобов'язана стежити за своєю фігурою не більше, ніж її чоловік за своєю талією.
32. Образливо для жінки просити гроші у свого чоловіка.
33. Існує багато слів і фраз, які не можна вимовляти жінкам, проте дозволено говорити чоловікам.
34. Правові засади суспільної праці мають бути однаковими для обох статей.
35. Жінки частіше, ніж чоловіки, досягають мети обхідними шляхами.
36. Жінки не повинні відвідувати ті самі місця, що й чоловіки, і мати однакову міру свободи з ними.
37. Жінки надто нервові та чутливі, щоб стати добрими хірургами.
38. Це образливо для жінок підкорятися шлюбній обіцянці.
39. Нерозумно вважати, що миття підлоги більше підходить жінкам, ніж стриження газонів.
40. Жінки не повинні підкорятися сексуальному рабству у шлюбі.
41. Жінка заробляє стільки, скільки її чоловік, тому вартість їхнього відпочинку вони повинні платити порівну.
42. Жінки повинні визнати свою інтелектуальну обмеженість порівняно з чоловіками.

Обробка результатів.

Підраховують відповіді таким чином: A = +2, B = + 1, C = - 1, D = - 2. Оскільки одна половина тверджень є феміністичною, а друга – анти феміністичною, необхідно змінити математичний знак на протилежний (+ 2 стає - 2 та ін.) у твердженнях під номерами: 1,2,6,7,8,10,11,12,17,19,21, 23, 25, 26, 27, 30, 33, 35, 36, 37 і 42. Підсумувавши бали за всіма пунктами, отримаєте результат у діапазоні від – 84 до + 84. Чим вищий бал, тим більше ви феміністично орієнтовані.

Результати оформити та прокоментувати.

Змістовий модуль II. Історичний аспект гендерної педагогіки

Завдання 2.1. Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що сучасні жіночі журнали негативно впливають на самооцінку та рівень пересічної жінки, оскільки підносять образ її «ідеального Я» (ідеальна жінка має сучасну побутову техніку, носить одяг відомих фірм, користується дорогою косметикою, відпочиває на найкращих курортах тощо) на недосяжну висоту порівняно з образом «реального Я». Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 2.2. Згідно з даними психологічних досліджень жінки, які поєднують професійну діяльність з домашніми обов'язками, хронічно переживають внутрішній конфлікт, пов'язаний з відчуттям:

- а) дефіциту і швидкоплинності часу
- б) накопичення домашніх справ
- в) провини перед дітьми
- г) нереалізованих мрій щодо дозвілля
- д) роздратування чоловіка щодо себе

Кожна із сфер буття такої жінки привносить у її самопочуття додаткові депресивні й тривожні стани. Які переживання най значущіші для вас, знайомих вам жінок? Який вихід із такого внутрішнього конфлікту підказали б ви? Чи поділяєте ви твердження, що секрет жінки у вмінні або «встигати все», або «стати вільною від стереотипів». Поясніть вашу позицію. Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 2.3. Побуває думка, що жінки з низькою самооцінкою негативно характеризують своїх чоловіків, представляючи їх у такому світлі, щоб ніхто на них не спокусився. Що спонукає чоловіків розповідати щось добре або погане про власних жінок? Які мотиви керують чоловічими сповідями? Яку роль відіграють гендерні стереотипи в них? Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 2.4. Що відбувається в душі чоловіка через його професійні невдачі? Як чоловіки тамують свій душевний біль, невдоволеність життям? Що відбувається в душі жінки у разі її невдач, як вона тамує свій душевний біль і невдоволеність життям? Поясніть, якою мірою диференціація депресивних станів і способів виходу з кризи спричинені гендерними стереотипами? Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 2.5. Виконайте наступні вправи:

1. Батьки та педагоги привчають дівчаток і хлопчиків до думки, що вони є різними особистостями. Проаналізуйте наступні приклади з точки зору статево відповідної поведінки:

Перший варіант:

а) «Потрібно вимити ці дошки для стендів. Відійдіть хлопці, віддайте відра та ганчірки дівчатам. Це не чоловіча справа!»

б) «Нас просять розставити стільці по колу. Хлопці, приступайте до роботи. Дівчатка, поступіться хлопцям, це їхні обов'язки. А ви прикрасьте столи».

в) «Хлопці, про що ви там шепочетесь? Я ще такого не бачила. Якби ви були дівчатками, я б ще зрозуміла, але ж ви – не жінки».

Другий варіант:

а) «Потрібно вимити ці дошки для стендів. Дуже приємно бачити бажаючих з ганчірками».

б) «Нас просять розставити стільці по колу. Бажаючі допомогти, прошу. Для цього потрібні більш витривалі діти».

в) «Хлопці, про що ви там шепочетесь? От би підслухати ваші секрети. Проте я змушена вас перервати, або справи не чекають».

Якій варіант Ви доберете у своєму майбутньому виховному процесі? Обґрунтуйте свій вибір. Результати оформити у вигляді есе.

Завдання 2.6. Психологи та педагоги доводять, що ЗМІ, особливо телебачення, спрямовують засвоєння дітьми гендерних орієнтацій диференційованим посиленням образів чоловіків і жінок, використанням реклами як транслятора гендерних стереотипів. Проаналізуйте:

- оголошення за рубриками «Шукаю роботу», «Біржа праці» і «Знайомства» в рекламно-інформаційних виданнях;

- стереотипи маскуліності та фемінності в інформаційно-розважальних журналах;

- образи чоловіків і жінок у спеціалізованих журналах/ телепередачах для чоловіків і жінок.

Які тенденції в зображенні статей є очевидними, які стереотипи пропагуються чи розвінчуються? Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Змістовий модуль III. Методологія та проблеми гендерних досліджень

Завдання 3.1. Вплив культу жіночого початку на ментальність українців по-різному оцінюється у вітчизняному інтелектуальному середовищі, що ілюструють хоча б такі міркування:

- Л. Костюк («Фемінні риси української ментальності»): «Якраз в українській ментальності варто шукати, наприклад, головні причини довгих періодів бездержавності, а також певну безпорадність і не конкурентоспроможність сучасної української держави на фоні світової цивілізації. Найдавнішим символом проукраїнської аграрної культури є образ Великої Матері, божества, пов'язаного з самим устроєм осілої хліборобської родини, де

потрібні традиціоналізм у праці та вміння господарювати. Властивий українській сім'ї культ матері, певний «матріархат», витворив таку рису української ментальності, як прагнення до рівності, що проявляється у внутрішньому демократизмі й у прагненні до рівності перед єдиною для всіх ненькою Україною».

- Ю. Липа («Призначення України»): «Духовність матріархату, хоч і змінена, залишилась в українській родині. Не бачимо в приписуванні великої ролі матріархату в українській духовності ніякого пониження українців».

- Н. Зборовська («Фемінний характер української ментальності»): «Навпаки, можливо, українська родина, яка сполучає в собі можливості для найбільшого розвитку не тільки мужського, але й жіночого первня, є більш вартісна для культури, ніж чисто патріархальна чи матріархальна».

- О. Нельма («Теорія етносу»): «Високе становище жінки в українській сім'ї трансформувалося в те, що жінка перебирає на себе частину ролі чоловіка. Така підвищена активність жінки в українській родині має свою історичну традицію, яка пов'язана з козаччиною. Тобто у відсутність своїх чоловіків-козаків жінки змушені були «тягти воза» і «перти плуга» за себе і за чоловіка. Козаччина зникла, а додаткові обов'язки («чоловічі») української жінки в сім'ї залишилися. Отже, сформувалися певні риси характеру та лінія поведінки. Тобто усвідомлення цієї ситуації необхідне для того, щоб поступово зникли додаткові «чоловічі» обов'язки, навантаження, а залишилась велика пошана до жінки. Для цього треба, щоб змінився характер не тільки жінки, скільки чоловіка».

Які з цих думок ви поділяєте, а які ні? Обґрунтуйте свої відповіді. Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 3.2. Вивчивши 1750 фотографій людей в журналах і газетах, Дейн Арчер та його співробітники встановили, що майже 2/3 чоловічих зображень і менше половини жіночих представлені у вигляді обличь. Пізніше Арчер зробив висновок, що «фізіонізм» - явище загальнопоширене. Дослідники вважають, що рельєфність чоловічих і жіночих тіл відображає упередження щодо статі. Проаналізуйте українську періодику з цього питання. Результати оформити у вигляді презентації.

Завдання 3.3. Виконайте наступні вправи:

1. Знайдіть стереотиповані та вільні від стереотипів настанови:
 - «Хлопець має бути чисто та охайно одягненим, коротко підстриженим, повинен добре вчитися, займатися спортом». Невже тільки це потрібно, щоб бути класним хлопцем?
 - Так, у тебе є право на свій вибір, але пам'ятай: ти – майбутній чоловік, який повинен приймати рішення у складних ситуаціях і відповідати за свої вчинки.
 - З давніх-давен дівчину вважали тендітною, вчили оберігати її, піклуватися про неї. На картинах видатних художників жінку зображали як зразок природної краси, ніжності та доброти.
 - Ваша поведінка й зовнішній вигляд, дівчата, - це ваш вибір. Від вашого сьогоденного вибору залежить те, якою буде ваша жіноча доля, хто буде поруч з вами, якою буде ваша сім'я. Адже ви всі, напевно, хочете мати успішне життя, вийти заміж за коханого чоловіка, народити здорових дітей і разом з ними бути щасливими.

Поясніть свій вибір. Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 3.4. Гендерна дискримінація йде, як правило, поруч із расовою та етнічною. Не випадково слово сексизм та расизм є спорідненими.

Використайте «Десять швидких способів перевірити дитячі книжки на сексизм та расизм», запропоновані Л. Дерман-Спаркс у книзі «Антидискримінаційні методи виховання дітей дошкільного віку» (Пер. З англ. – К.: Веселка, 2002. – 262 с.), для аналізу будь-якого дитячого часопису, газети, навчального посібника тощо:

- Перевірте ілюстрації: шукайте стереотипи, формалізм у зображенні персонажів, що належать до національних меншин, активність, діяльність і пасивність, підлеглість.
- Перевірте сюжет, в якому можуть бути приховані форми упередженості, їх легко виявити, якщо звернути увагу на: подвійний стандарт успіху, декларований спосіб

розв'язання проблеми шляхом пасивного сприйняття несправедливості чи активного спротиву їй, роль жінок – на чому ґрунтуються їхні досягнення: на ініціативі і розумі чи на привабливій зовнішності?

- Зверніть увагу на спосіб життя – чи не мають відмінності негативного відтінку?
- Зважайте на стосунки між людьми – чи зводяться ролі представників нацменшин та жінок в основному лише до помічників та підлеглих?
- Звертайте увагу на те, чиїм інтересам служить конкретний герой тієї чи іншої статі.
- Враховуйте вплив книжки на самооцінку дитини – чи не пропагує книжка такі норми життя, які обмежують дитину в її сподіваннях чи негативно впливають на її самооцінку?
- Зверніть увагу на походження автора або художника-ілюстратора – чи є у їх біографії таке, що свідчило б на їхню користь як обізнаність із темою?
- Зверніть увагу на позицію автора. Жоден автор не може бути повністю об'єктивним. Ця позиція патріархальна чи феміністична?
- Звертайте увагу на рік першого видання: чи вільна книга від сексистських стереотипів? Результати аналізу оформити у вигляді презентації.

Завдання 3.5. Охарактеризуйте з гендерних засад запитання, запропоновані М. Дженкінс, для педагогів з метою їхнього самовизначення у проблемі гендерної дискримінації:

а) Чи звертаєтесь ви до обох статей і чи використовуєте тексти, написані гендерно нейтральною мовою, слова, спрямовані до чоловіків і жінок, незалежно від статі? Якщо ваші тексти містять маскулінні форми граматичного роду, чи звертаєте на це увагу в аудиторії?

б) Чи однаково стосується зміст ваших лекцій чоловіків, жінок, людей різних рас?

в) Чи однаково ви і ваші тексти відображаєте діяльність, досягнення, проблеми та досвід жінок і чоловіків, представників різних рас? Якщо в текстах цього немає, чи надаєте додатковий матеріал? Чи звертаєте увагу студентів на такі пробіли в тексті?

г) Чи показуєте ви і ваші тексти кар'єру, ролі, інтереси, здібності жінок і чоловіків, представників різних рас, без застосування стереотипів? Якщо в ваших текстах є стереотипи, чи вказуєте на них?

д) Чи дотримуетесь ви у прикладах та ілюстраціях (вербальних і графічних) балансу стосовно раси і гендеру (Якщо в текстах цього немає, чи відзначаєте це?)

е) Чи відображають ви і ваші лекції вільні від упереджень цінності стосовно раси, статі, а якщо ні, чи обговорюєте це зі студентами?

є) Чи містять ваші тексти результати нових досліджень, сучасні теорії фемінізму і раси? Якщо ні, чи розповідаєте про ті сфери, в яких фемінізм, вивчення раси й етнічності модифікують існуючі уявлення? Чи надаєте додаткові бібліографічні вказівки для студентів, які прагнуть вивчати ці питання? Чи рекомендуєте студентам книги, в яких висвітлюються ці питання?

ж) Чи стимулюють студентів ваші іспити і завдання з самостійної роботи до аналізу характеру ролей, статусу, значущості й досвіду жінок, людей іншої раси?

Застосуйте ці правила до аналізу вашого досвіду викладання під час проходження практики в загально середній школі. Результати оформити у вигляді есе.

Завдання 3.6. Самоактуалізація людини є важливим показником норми її соціального функціонування. Концептуальні принципи гуманістичної педагогіки дають змогу зіставити світ чоловіків і жінок з точки зору самоактуалізації статей у різних сферах діяльності. Знайдіть аргументи на користь того, хто з них (чоловіки або жінки) і в яких сферах є більш актуалізованою особистістю. Якими вони є? Наскільки вони здатні слухати себе, розуміти себе, бути відкритими до переживань? Наскільки чоловіки та жінки прагнуть жити повноцінно і насичено у кожен момент буття, наслідують екзистенціальний спосіб життя? Наскільки вміють прислуховуватися до голосу власного Я, характеризуються довірою до себе? Наскільки для них характерна внутрішня свобода, яка диктує свободу емпіричну, вміння бути вільним від табу, заборони, обирати власну лінію поведінки?

Наскільки вони вміють виявляти творчість, креативність у способі життя? Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 3.7. Виконайте наступні вправи:

1. У контексті екзистенціального підходу чимало чоловіків і жінок втрачають сенс буття, самовідповідальність за перебіг подій, перестають бути господарями життя. Знайдіть аргументи на користь того, яка стать і в якому віці більшою мірою є суб'єктом власної долі – планує, реалізує. Оволодіє, керує подіями.

2. Одна з феміністичних точок зору вважає статевий розподіл праці в домогосподарстві відтворенням гендерної стратифікації суспільних відносин. Проаналізуйте бюджет вільного (позаробочого) часу українських чоловіків і жінок, порівняйте витрати часу на догляд за дітьми, прибирання, приготування їжі, прання тощо. Чи згодні ви з висновком феміністок, що чоловіки в сім'ї привласнюють працю жінок, що патріархат у сім'ї проявляється в неоплачуваній домашній праці?

Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 3.8. Збереження гендерної рівноваги в навчальному процесі залежить від стереотипів, які звужують психологічний комфорт дитини. Підтвердить («так») або спростуйте («ні») нижченаведені твердження:

1. Дівчатка більше слухняні, а ніж хлопчики.
2. Дівчатка більше гуманно ставляться до довкілля (тварин, природи).
3. Хлопчики краще можуть вирішити проблемну ситуацію і мислять логічніше.
4. Для хлопчиків важливо виділитись з-поміж інших.
5. Хлопчики здібніші до математики і природничих наук, дівчатка – до гуманітарних.
6. Дівчатка більше чутливі психологічно до атмосфери, в якій вони живуть, близько до серця беруть біль і страждання інших.
7. Дівчатка вміють краще висловлювати свої думки, ніж хлопці.
8. Дівчатка більше прив'язані до дому і батьків, ніж хлопці.
9. Хлопчики краще орієнтуються в просторі і на незнайомій території.
10. Хлопчики агресивніші за дівчаток.
11. Дівчатка менш активні в спорті та іграх.
12. Дівчатка більш комунікативні, надають перевагу більшій компанії, а не вузькому колу близьких друзів.
13. Дівчатка ласкавіші й поблажливіші за хлопців.
14. Дівчаток легше переконати ніж хлопців.
15. Хлопчики винахідливіші у використанні предметів і інструментів.
16. Дівчатка боязкіші і тривожніші за хлопців.
17. Дівчатка частіше страждають від уявних комплексів неповноцінності, ніж хлопчики.
18. Дівчата рідше змагаються між собою в силі та спритності.
19. Хлопчикам важливіше здобути авторитет, відзначитися чим-небудь.
20. У хлопчиків більша схильність до творчої праці, дівчатка краще справляються з монотонною роботою.

Прокоментуйте свої відповіді і оформити їх у вигляді таблиці.

Змістовий модуль ІV. Гендерні підходи в освітній практиці

Завдання 4.1. Американські дослідники, спостерігаючи за особливостями статево-рольового розвитку дітей, яких виховували безробітні татусі, оскільки мами в цих сім'ях працювали, з'ясували, що гендерні відмінності щодо змісту занять, інтересів, умінь і навичок хлопчиків і дівчаток були не такими очевидними, як у більшості інших сімей. Вони однаково гралися з ляльками і технікою. Хлопчики семи-десяти років полюбили хатню роботу, уміли доглядати за молодшими братиками та сестричками. Прокоментуйте ці явища з гендерних позицій. Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 4.2. Яких помилок допускається жінка, дорікаючи чоловікові, що вони з сином надто душевно спілкуються: «Хлопчику не потрібні дві мами. Йому потрібен тато!»? Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 4.3. Перевірте за тестом С. Бем, наскільки ви можете справлятися з обов'язками в сім'ї і поза домом. Оцініть за семибальною шкалою ступінь вираженості у вас поданих нижче якостей: від «1» - ні до «7» - так.

- 1 – ця якість для вас зовсім не характерна
- 2 – ця якість скоріше всього для вас нехарактерна
- 3 – ця якість виражена у вас незначно
- 4 – ця якість виражена у вас середньою мірою
- 5 – ця якість виражена у вас достатньою мірою
- 6 – ця якість виражена у вас сильно
- 7 – ця якість виражена у вас дуже сильно

Наскільки ви вважаєте себе людиною:

1) впевненою у собі	31) здатною приймати рішення
2) поступливою	32) жалісливою
3) корисною	33) щирою
4) здатною захищати власні переконання	34) самодостатньою
5) привітною	35) яка прагне заспокоїти ображені почуття
6) людиною настрою	36) гоноровою
7) незалежною	37) домінуючою
8) сором'язливою	38) з лагідним ставленням
9) свідомою	39) привабливою
10) атлетичною	40) маскулінної
11) емоційною	41) теплою
12) артистичною	42) серйозною
13) наполегливою	43) яка хоче обстоювати певну позицію
14) ласкавою	44) ніжною, м'якою
15) щасливою	45) дружньою
16) сильною особистістю	46) агресивною
17) законслухняною	47) легковірною
18) непередбачуваною	48) неефективною
19) сильною	49) яка поводить себе як лідер
20) жіночною	50) довірливою, щирою
21) надійною	51) пристосованою, адаптивною
22) аналітичною за складом розуму	52) індивідуалістичною
23) співчутливою	53) такою, що не вживає грубі вислови
24) ревнивою	54) непослідовною
25) здатною до лідерства	55) конкурентоспроможною
26) сенситивною	56) яка любить дітей
27) правдивою	57) тактовною
28) здатною ризикувати	58) амбітною
29) здатною розуміти інших	59) чемною
30) замкнутою	60) ввічливою

Ключ до опитувальника

1. Шкала маскулінності

Додайте бали, які стосуються відповідей на питання:

1,4,7,10,13,16,19,22,25,28,31,34,37,40,43,46,49,52,55,58.

Суму поділіть на 20. Отримані результати будуть показником вашої маскулінності.

2. Шкала фемінності

Додайте бали, які стосуються відповідей на питання:

2,5,8,11,14,17,20,23,26,29,32,35,38,41,44,47,50,53,56,59.

Суму поділіть на 20. Отриманий результат буде показником вашої фемінності

3. Шкала андрогінії:

Якщо показник маскулінності > 4,9 (середня величина маскулінності = 4,9) і показник фемінності > 4,9 (середня величина фемінності = 4,9), то вас можна охарактеризувати як андрогенну особистість.

Якщо за результатами набраних балів ви досягли середніх показників маскулінних та фемінних якостей, це означає, що ви належите до того рідкісного типу людей-андрогенів, яким піддається будь-яка робота і будь-які чоловічі й жіночі ролі.

Завдання 4.4. Проведіть тестування учнів 5-9 класів (або у своїй студентській групі) на відповідність їх критеріям андрогенної особистості:

Властивість особистості	Твердження
Маскулінна	
Домінантність	Я можу контролювати багатьох однокласників
Володарювання	Я є лідером серед своїх друзів
Самостійність	Я можу потурбуватися про себе
Амбіційність	Я весь час готовий до важкої роботи, щоб досягти мети
Маскулінність	Мені подобається робити те, що роблять інші хлопчики і чоловіки
Фемінна	
Співчутливість	Мене турбує те, що відбувається з іншими людьми
Веселість	Я весела людина
Лояльність	Я є довірливою і відкритою людиною у спілкуванні з друзями
Прагнення нянчитись із кимось	Мені дуже подобаються немовлята і маленькі діти
Фемінність	Мені подобається робити те, що роблять інші дівчатка і жінки

На кожне твердження респонденти повинні відповідати за 4 – бальною шкалою – від «ні» до «так, дуже». Найбільша сума за обома шкалами дорівнюватиме 40 балам. Якщо переважає сумарна оцінка за однією із шкал, то для дитини характерний або маскулінний, або фемінний тип поведінки. Прокоментуйте результати опитування та оформити їх у вигляді таблиці.

Завдання 4.5. Психологічні дослідження свідчать, що в неповній сім'ї, яка є переважно материнською, дітям, особливо хлопчикам, не вистачає спілкування з батьком. Чи може, на вашу думку, андрогенна мати замінити їм батька? Чи підтримуєте ви точку зору, що від дефіциту спілкування з дитиною потерпає передусім не вона, а дорослий, особливо тато? Обґрунтуйте свою думку. Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 4.6. Наскільки доцільним є запровадження державного свята – День тата? Висловіте свої «так» чи «ні». Обґрунтуйте свої думки. Результати оформити у вигляді есе.

Завдання 4.7. Виконайте наступні вправи:

1. Усім є відомий вислів «Сила жінки в її слабкості»? Прокоментуйте цей вислів, як ви його розумієте. Яку особливість гендерної поведінки він відображає.

2. Відмінність гендерних настанов часто роздмухує полум'я війни статей, у якій немає і не може бути переможених і переможців. Як ви вважаєте, то, можливо, варто розмежувати навчання дівчаток і хлопчиків у школі, готуючи одних до кар'єри «мами», а інших – до головування в сім'ї та суспільстві? Обґрунтуйте свою думку.

3. Опишіть, на яких гіпергендерних якостях акцентує увагу польський дослідник Михайлина Вислоцька у своїй книзі «Мистецтво кохання»: «Мати – це втілення «дому», з якого ми виходимо, це наша природа, а батько не асоціюється з таким «домом». У перші роки життя дитини її контакти з батьком дуже обмежені, її їхнє значення не можна порівняти з тією роллю, яку виконує мати. Але батько, тим менше, являє для малюка іншій полюс людського існування: світ розуму, предметів - творінь людських рук, світ порядку, дисципліни, подорожей і пригод?»

Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Завдання 4.8. Для з'ясування того, які стереотипи у поведінки хлопців та дівчаток є найпоширенішими, використайте метод незакінчених речень, завершення яких може

проекувати справжнє ставлення до типових гендерних якостей і моделей поведінки хлопців і дівчаток.

Наприклад:

«Справжні чоловіки мають...: «приховувати свої переживання», «бути лідерами», «незалежними ні від кого», «фізично витривалими», «вольовими», «вміти заробляти для сім'ї багато грошей», «не базікати», «не бути сентиментальними», «не розкисати» тощо.

«Справжні жінки мають бути...: «акуратними», «терплячими», «ніжними», «мудрими», «емоційними», «схильними до пліток», «небайдужими до подарунків», «тендітними» тощо.

Закінчить речення : «Найголовнішим у житті чоловіка є ...: «Чоловік пишається дружиною, якщо вона...»; «Дружина пишається чоловіком, якщо той...»; «Чоловік найкраще може справитися з такою роботою, як ...»: «Найвідповіднішими професіями для чоловіків вважають ...»; «Ідеальні зовнішні дані жінки мають включати ...»; «Ідеальні зовнішні дані для чоловіків мають включати ...».

Проаналізуйте зміст отриманих речень з точки зору прихильності до традиційних та егалітарних гендерних орієнтацій. Результати міркувань оформити у вигляді есе.

Критерії оцінювання самостійної роботи		Кількість балів
1.	Своєчасність виконання роботи	1
2.	Презентація роботи (оригінальність, логіка викладу, чіткість, доказовість)	2
3.	Різноманітність використаних джерел	2

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль знань студентів здійснюється після вивчення кожного блоку теоретичних знань в письмовій (тестовій) формі й передбачає виконання тестових завдань різного типу. Максимальна оцінка – 25 балів за кожний змістовий модуль.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Умови допуску до заліку: активна робота на практичних заняттях (не менше 16 занять), виконання усіх завдань до самостійної роботи, успішне виконання усіх модульних контрольних робіт (не нижче 15 балів за кожен модуль).

Орієнтований перелік питань для семестрового контролю

1. Чи справді чоловіча стать є «сильною», а жіноча «слабкою», хоч і прекрасною?
2. Чим і наскільки різняться чоловічий і жіночий світи? Чого в них більше – подібного чи відмінного?
3. Чи є продуктивним вибудовувати взаєностосунки чоловіків і жінок у сім'ї і суспільстві на традиційних засадах, зберігаючи верховенство однієї статі над іншою?
4. Чому в країнах з розвинутою демократією жінки перестали бути об'єктом соціально-психологічної опіки, постаючи рівноправними з іншою статтю творцями політичного та економічного суспільного життя?
5. Чи однаковим має бути навчання і виховання хлопчиків та дівчаток, їх права і можливості в різних сферах людського буття?
6. Як впливають на життя пересічної людини, незалежно від її статі, широко пропаговані сучасними ЗМІ приписи на кшталт: «чоловік (жінка) має бути...», «не личить жінкам (чоловікам)» тощо?

7. Відмінності в манерах, характері спілкування (жести, міміка, пантоміміка) зумовлені конституційними (антропологічними) особливостями чи набутими навичками чоловіків і жінок?
8. Порівняйте статеву диференціацію моди. Які елементи моди є динамічними, а які сталими. Порівняйте зміни в чоловічій і жіночій моді, які відбулися за останні десятиріччя. Які тенденції вони засвідчують?
9. Дайте визначення поняття «стать». Які Ви знаєте її первинні, вторинні та третинні відмінності?
10. Дайте визначення поняття «гендер». Чим воно відрізняється від поняття «стать»?
11. У чому полягає сутність міфу Платона про андрогінність людини?
12. Хто з видатних філософів розвивав ідею жіночої освіти?
13. Чим відрізняється система виховання Ж.-Ж. Руссо?
14. Кому належать ідеї соціальної рівності жінок у Російській імперії XIX ст.?
15. Хто з відомих педагогів XIX ст. в Україні обґрунтовував необхідність спільного навчання хлопчиків і дівчаток у початкових (земських та церковнопарафіяльних) школах?
16. На які соціальні аспекти статевого виховання спирався А. Макаренко?
17. Чи пов'язана гуманістична теорія виховання дітей В. Сухомлинського з гендерним вихованням? Якщо так, у чому полягають їх аналогічні риси?
18. Які Ви знаєте три основні підходи до визначення поняття «гендер»?
19. Схарактеризуйте поняття маскулінності і фемінності. Які їх головні ознаки?
20. Які основні типи маскулінності і фемінності Ви знаєте?
21. Дайте визначення андрогенному типу людини. Якими головними ознаками вона володіє?
22. У чому полягає актуальність гендерного виховання для української школи?
23. Чим відрізняється статево виховання від гендерного? Поясніть на прикладах.
24. Які Ви знаєте моделі статевого виховання?
25. Хто з дослідників першим застосував поняття «гендер» у роботі «Обмін жінками»? Схарактеризуйте значення цієї роботи для подальшого розвитку гендерної педагогіки та освіти.
26. У чому полягає внесок Р. Унгер та А. Річ у розвиток гендерної теорії?
27. Які Ви знаєте етапи розвитку гендерних досліджень? Схарактеризуйте кожний з них.
28. У чому полягає підхід до статевого виховання традиційної педагогіки?
29. Назвіть засновників критичної педагогіки. У чому полягає її підхід до проблем статевого виховання?
30. Назвіть основні риси феміністської педагогіки. Хто є її засновниками?
31. Які основні течії феміністської педагогіки Ви знаєте? Чим вони відрізняються?
32. У чому полягає вплив теорії деконструкції Ж. Дерріди на розвиток гендерних проблем?
33. Які Ви знаєте операції та ступені деконструкції Ж. Дерріди?
34. Схарактеризуйте основні положення гендерної педагогіки. Чим вона відрізняється від інших напрямів?
35. Чи знайоме Вам поняття «прихованої дискримінації»? Поясніть його конкретними прикладами.
36. Дайте визначення поняттю «гендерна соціалізація».
37. Дайте визначення поняття «гендерна роль». Які гендерні ролі Ви знаєте?
38. Схарактеризуйте механізми гендерної соціалізації. Який з них є, на Вашу думку, ключовим?
39. Які Ви знаєте основні теорії гендерної соціалізації? Хто їх автори та у чому полягає зміст кожної з них?
40. У чому, на Вашу думку, є відмінність понять гендерна «ідентичність» та гендерна «ідентифікація»?
41. Які три типи статевої ідентичності виділяє сучасна наука?

- 42.Що розуміється під поняттям первинної та вторинної гендерної соціалізації?
- 43.У чому полягають відмінності гендерної соціалізації школярів?
- 44.Схарактеризуйте нормативні засади гендерних ролей традиційної та егалітарної сім'ї. У чому полягають їх відмінності?
- 45.Які Ви знаєте напрямки статевої соціалізації дитини? Чи відрізняється вона для дівчаток та хлопчиків?
- 46.У чому відбивається ускладнення статевої соціалізації і підлітковому віці? Наведіть приклади.
- 47.Які існують психологічні механізми засвоєння дитиною певних гендерних ролей на різних стадіях індивідуального розвитку?
- 48.Хто є головним агентом гендерної соціалізації: батьки або інші діти, особи своєї або протилежної статі?
- 49.Що таке «гендерна асиметрія»? Чи існує вона в українському суспільстві? Якщо так, які шляхи її подолання Ви знаєте?
- 50.Які наслідки порушення гендерно-рольової ідентичності та гендерно-рольової поведінки Ви знаєте? Схарактеризуйте ці інверсії статевої та гендерних ролей.
- 51.Схарактеризуйте поняття «гендерні стереотипи». Які механізми їх формування Ви знаєте?
- 52.У чому полягає, на Вашу думку, руйнування гармонії психологічного клімату сучасних педагогічних колективів? Поясніть свою думку.
- 53.Чи відповідає побутова сфера сучасної школи вимогам гендерного виховання та педагогіки? Поясніть на прикладах свою думку.
- 54.Які переваги роздільного навчання хлопчиків та дівчаток Ви можете навести? Обґрунтуйте свою позицію.
- 55.Які переваги спільного навчання хлопчиків та дівчаток Ви можете назвати? Поясніть свою позицію.
- 56.Прибічником якого типу навчання (роздільного або сумісного) Ви є? Обґрунтуйте свою позицію.
- 57.У чому полягає основна мета гендерної педагогіки та гендерного виховання? Які шляхи досягнення цієї мета Ви можете назвати?
- 58.Схарактеризуйте напрями гендерної освіти та виховання в Україні. Які проблеми їх впровадження Ви можете назвати? З чим вони пов'язані?
- 59.У чому полягає специфіка гендерних досліджень та гендерного виховання в Україні?
- 60.Чи погоджуєтесь Ви з думкою, що сучасна освіта в Україні має однобічний маскулінно-центрований характер? Якщо так, обґрунтуйте свою позицію.
- 61.Чи можете ви схарактеризувати типові уявлення про статевої розвиток вихователюк школи? Чи є вони традиційними або гендерними?
- 62.Назвіть типові риси чоловічої та жіночої ролей, які є притаманними українському суспільству? Чи існують факти зміни цих ролей у сьогоденні?
- 63.Яким чином відбувається закріплення в освітньому процесі гендерних стереотипів та їхня ретрансляція в поведінці вчителя?
- 64.У чому полягають особливості гендерного та статево-рольового підходів педагогів до студентів у вищій школі України?

6.6 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок

D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
Fх	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисциплін

7.1. Навчально-методична картка дисципліни

Семестр	У семестр						Змістовий модуль IV.	
Змістовий модуль	Змістовий модуль I.		Змістовий модуль II.		Змістовий модуль III			
Лекція	Тема 1.1	Тема 1.2	Тема 2.1	Тема 2.2	Тема 3.1	Тема 3.2.	Тема 4.1	Тема 4.2.
Бали	1	1	1	1	1	1	1	1
Практичні заняття	№1 №2	№3 №4	№5 №6	№7 №8	№9 №10 №11	№12 №13 №14	№15 №16 №17	№18 №19 №20
Бали	22	22	22	22	33	33	33	33
Самостійна робота (5 балів)	1.1.-1.6 (30)		2.1.-2.6. (30)		3.1.-3.8. (40)		4.1.-4.8 (40)	
Поточний контроль (бали)	МК №1 (25)		МК №2 (25)		МК №3 (25)		МК № 4 (25)	
Семестровий контроль					залік			

Рекомендовані джерела до курсу

Основні:

1. Булатова Л.О. Гендерна педагогіка. Практикум: навч.-методич. посібник для студ. педагогічних спеціальностей вищих навч. Закладів. 2-ге вид. Суми : Сум. ДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 148 с.
2. Гайденко В. Гендерна педагогіка. Хрестоматія / В. Гайденко, А. Предборська. – Київ: Університетська книга, 2019. – 313 с.3.
3. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ : Критика, 2017. 220 с.
4. Дороніна Т.О. Теоретико-методологічні засади гендерної освіти та виховання учнівської молоді: монографія / Тетяна Олексіївна Дороніна; НАПН, Інститут вищої освіти, КДПУ, МОНМС України. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. – 331 с.
5. Кравець В.П. Гендерна педагогіка: [навч. посіб.] / В.П. Кравець. – Тернопіль: Джура, 2003. – 416 с.
6. Лебідь І.Ю. Гендерна педагогіка. Навчально-методичний посібник / автор-упорядник І.Ю. Лебідь. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2015. 130 с.

Допоміжні

7. Кікінеджи О. Основи теорії гендеру: навчальний посібник. / О. Кікінеджи – К. : «К.І.С.», 2004. – 536 с.
8. Малахова О. А., Маруценко О. А., Дрожжина Т. В., Коробкіна Т. В. Теоретико-методологічні засади гендерної експертизи підручників. Експертиза шкільних підручників:

посіб. / за заг. ред.: О. М. Топузова, Н. Б. Вяткіної. Київ : Педагогічна думка, 2016. С. 48-56.
URL: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/13256>

9. Мельниченко О., Биковська С. Гендерна освіта та гендерне виховання дітей старшого дошкільного віку як соціально-психологічна та педагогічна проблема. - Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації». – Переяслав, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 30 жовтня 2020 р., вип.64, с. 212-216.

10. Мельниченко О.В., Попель Н.В. «Методичні засади гендерного виховання дітей дошкільного віку». - «Молодий вчений», № 9 (73) вересень 2019, с.83-87.

11. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки. 2018. 59 с. URL: <https://cutt.ly/6fmlWrn>

12. Стрельник О. освіта як фабрика смислів: від статево-рольового підходу до гендерно чутливої педагогіки. 02.12.2019. <https://genderindetail.org.ua/season-topic/gender-after-euromaidan/osvita-yak-fabrika-smisliv-vid-statevo-roloвого-pidhodu-do-genderno-chutlivih-zmin-1341286.html>

13. Ягремцева А.О. Гендерний підхід в освітньому процесі: порівняльний аналіз українського та німецького досвіду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Pfto/2009_5/files/ped905_97.pdf

7.3. Додаткові ресурси

ЕНК «Гендерні студії (Gender study)» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (<https://elearning.kubg.edu.ua/course/>)

1. <http://naps.gov.ua>
2. <http://www.liderstvo.org.ua>
3. <http://www.ukrededucation.info>

ДОДАТОК до робочої програми навчальної дисципліни «Гендерні студії (Gender study)» для студентів

Спеціальності: 013.00.01 «Початкова освіта»

Освітнього рівня: першого (бакалаврського)

Освітньої програми: 013.00.01 «Початкова освіта»

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I. Основні поняття та категорії гендерних студій

Практичне заняття 1. Предмет і завдання гендерної педагогіки.

Завдання:

1. Зробіть аналіз статево рольових змін, які відображають об'єктивні процеси суспільного розвитку на сучасному етапі. Результати оформити у вигляді таблиці чи презентації.
2. Дослідите роль соціальних норм в суспільстві: вони нівелюють чи затверджують гендерні розбіжності. Результати оформити у вигляді таблиці.
3. Аргументуйте доцільність вивчення курсу гендерних студій у закладах вищої освіти, та у педагогічній освіті зокрема. Результати оформити у вигляді презентації.

4. Розкрийте сутність термінів «маскулінність» і «фемінність». Результати оформити у вигляді таблиці чи презентації.
5. Дослідити сутність терміну «сексизм» та продемонструвати його прояви у соціальному житті: ЗМІ, реклама, мода тощо.
6. Схарактеризуйте, на ваш погляд, рівень зацікавленості держави у вирішенні гендерних проблем в суспільстві. Наведіть приклади. Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 2. Розвиток гендерної практики в українському соціумі

Завдання:

1. Спираючись на джерела обрахувати у відсотках присутність жінок в таких інституціях:
 - а) у Верховній Раді України
 - б) в Уряді України
 - в) у Ректораті Київського університету імені Бориса Грінченка
 - г) у Вченій Раді Київського університету імені Бориса Грінченка
 - д) в Студентській Раді Київського університету імені Бориса Грінченка
 - е) на керівних посадах в закладах, де ви вже працювали, або проходили практику.

Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 3. Діяльність Комітету ООН із питань дискримінації щодо жінок.

Завдання:

1. Дослідити діяльність Комітету ООН із прав людини щодо питань дискримінації жінок.
2. Дослідити текст Конституції України щодо прав жінок та проявів їхньої дискримінації.
3. Схарактеризувати практичну діяльність Комісії ООН з питань становища жінок.
4. Спираючись на наступні джерела - Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005), Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2013), «Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року», Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2018), Національна стратегія у сфері прав людини (2015) та План дій з її реалізації до 2020 року - визначити гарантії права на гідність та особисту недоторканність жінки, що встановлені у нашій державі. Дослідити ситуації з їх виконанням

Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 4. Міжнародна організація праці (МОП) і права жінок.

Завдання:

1. Дослідити діяльність Міжнародної організації праці (МОП) щодо права жінок.
2. З'ясувати фактори, що викликають жіночу смертність, спираючись на джерела МОП та інші.
3. Схарактеризувати комплекс репродуктивних прав жінок та ситуацію щодо його дотримання.
4. Дослідити ситуацію щодо насильства до жінок в Україні, й «домашнього» насильства зокрема. Сексуальні домагання на роботі.

Результати оформити у вигляді презентації.

Змістовий модуль II. Історичний аспект гендерної педагогіки

Практичне заняття 5. Гендерний підхід в історії освіти та педагогічної думки

Завдання:

1. Зробіть порівняльний аналіз виховання дівчат у Спарті та Афінах.
2. Проаналізуйте характер виховання та освіти жінок в епоху середньовіччя.

3. Назвіть позитивні та негативні сторони спільного та роздільного навчання в історії педагогіки.
4. Простежте, спираючись на просвітницькі ідеї Дж. Локка, Я.А. Коменського, І. Г. Песталоцці та інших, розвиток диференціальної педагогіки з питань морально-статевого виховання хлопчиків та дівчат.

Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 6. Історія жіночої освіти в Україні

Завдання:

1. Зробіть порівняльний аналіз жіночої освіти в країнах Західної Європи та в Україні.
2. Схарактеризуйте освіченість жінок в період Київської Русі та козацтва
3. Розкрийте проблеми гендерної соціалізації в працях та педагогічній практиці А. Макаренка.
4. Дослідити ідеї В. О. Сухомлинського щодо особливості виховання й навчання хлопчиків і дівчаток.

Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 7. Теоретична та методологічна основа дослідження гендерних проблем

Завдання:

1. Розкрийте зміст дефініцій «гендер», «гендерний підхід», «гендерний підхід в педагогіці». Порівняйте їх. Результати оформити у вигляді таблиці.
2. Складіть бібліографічний покажчик наукових статей щодо розкриття актуальних гендернозорієнтованих проблем в освіті.
3. Схарактеризуйте стан гендерної освіти в Київському університеті імені Б. Грінченка. Обґрунтуйте свої висновки та оформити їх у вигляді презентації.
4. Розкрийте зміст поняття «сексизм» та охарактеризуйте основні шляхи його подолання. Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 8. Динаміка змін чоловічих та жіночих ролей у суспільстві та культурі

Завдання:

1. Дослідити відсоток жінок вчителів в загально середній освіті України. Визначити відсоток чоловіків на керівних посадах в загально-середній освіті України. Результати оформити у вигляді презентації.
2. Схарактеризуйте так звані «жіночий» та «чоловічий» початки. З'ясуйте, чи існують між ними стійкі протиріччя. Результати дослідження оформити у вигляді презентації.
3. Визначте відмінність гендерного підходу від феміністичних концепцій ХХ століття. Результати оформити у вигляді таблиці.
4. Наведіть приклади гендерної нерівності жінок в економічних стосунках. Результати оформити у вигляді таблиці.

Змістовий модуль 3. Методологія та проблеми гендерних досліджень

Практичне заняття 9. Напрями гендерних досліджень: позитивізм, інтерпретативізм і критична соціальна наука.

Завдання:

1. Схарактеризувати методологічні теорії фемінізму. Результати оформити у вигляді презентації.
2. Дослідити метод деконструкції Жака Дерріди та його роль у розвитку гендерної теорії. Результати оформити у вигляді презентації.
3. Проаналізувати основні ідеї педології та її провідні школи. Результати оформити у вигляді презентації.
4. Визначте основні ідеї «критичної педагогіки» як радикальної теорії і методології освітньої системи. Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 10. Гендерні відносини, критика сексистських проявів і маскуліноцентрованої системи освіти.

Завдання:

1. Проаналізуйте твердження про те, що «багато десятиліть педагогіка мала статус «бездітної», а освіта – «індиферентної» відносно статі учнів. Результати оформити у вигляді презентації.
2. Дослідити основні центри гендерної освіти в США. Результати оформити у вигляді презентації.
3. Дослідити основні центри гендерної освіти в Європі. Результати оформити у вигляді презентації.
4. Дослідити основні центри гендерної освіти в Україні. Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 11. Роль жінок в історії цивілізації.

Завдання:

1. Складіть список видатних жінок, які на вашу думку, що змінили розвиток науки. Результати оформити у вигляді презентації.
2. Складіть список видатних жінок, які на вашу думку, що змінили хід історії людства. Результати оформити у вигляді презентації.
3. Складіть список видатних жінок України, що вплинули на розвиток її історії та культури. Результати оформити у вигляді презентації.
4. Наведіть конкретні приклади впливу жінок на розвиток людської цивілізації, політики, історії, культури, спираючись на сьогодення. Результати оформити у вигляді презентації

Практичне заняття 12. Гендерна ідентичність як соціальне явище

Завдання:

1. Визначте статеві відмінності в моральній сфері хлопчиків та дівчат. Результати оформити у вигляді таблиці.
2. Проаналізуйте особливості соціалізації дівчаток. Результати оформити у вигляді презентації.
3. Розкрийте поняття гендерної соціалізації, гендерної ролі, гендерної ідентичності. Результати оформити у вигляді таблиці.
4. Схарактеризуйте рівень гендерної соціалізації в сучасній українській школі (за власним досвідом чи за результатами студентської практики). Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 13. Характеристика статево-рольового розвитку в дитинстві.

Завдання:

1. Розкрийте особливості гендерного підходу у вивченні сім'ї як осередку виховного процесу. Результати оформити у вигляді презентації.
2. Проаналізуйте історичну еволюцію сімейно-шлюбних відносин. Результати оформити у вигляді презентації.

3. Розкрийте гендерні проблеми сімейних відносин, що спостерігаються на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Результати оформити у вигляді презентації.
4. Розкрийте особистісні та соціальні аспекти батьківства за допомогою гендерного підходу. Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 14. Гендерні ролі та соціалізація.

Завдання:

1. Схарактеризуйте особливості соціалізації дітей різної статі в сім'ї. Результати оформити у вигляді презентації.
2. Проаналізуйте особистісні та соціальні аспекти батьківської і материнської ролі. Результати оформити у вигляді таблиці.
3. Дайте визначення поняття якості шлюбних відносин та схарактеризуйте ознаки стану глобальної сімейної незадоволеності. Результати оформити у вигляді презентації.
4. Визначте типологічні особливості реакції на розлучення, що Вам відомі. Результати оформити у вигляді таблиці.

Змістовий модуль ІV. Гендерні підходи в освітній практиці

Практичні заняття 15. Педагогічні, психологічні та фізіологічні підстави для гендерної диференціації навчання.

1. Дослідити етнічні стереотипи поведінки батьків в різному культурному середовищі, а також порівняти їх із шлюбносімейними настановами сучасної української сім'ї. Результати оформити у вигляді презентації.
2. Підготуйте і проведіть дискусію на тему: «Вихователі-чоловіки: їхній вплив на розвиток дитини». Оформити матеріал у вигляді плану проведення дискусії.
3. Схарактеризуйте гендерні аспекти адаптації студентів. Результати оформити у вигляді таблиці.
4. Проаналізуйте діяльність жінок у сфері освіти. Знайдіть її позитивні та негативні наслідки. Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 16. Мова як засіб впливу на формування гендерних стереотипів.

Завдання:

1. Схарактеризуйте мовні засоби сучасного спілкування. Запропонуйте шляхи подолання сексизму в мові.
2. Мова як засіб впливу на формування гендерних стереотипів. Результати оформити у вигляді презентації.
3. Дослідити чи є насправді чоловічий та жіночий стилі письма. Схарактеризуйте їх. Результати оформити у вигляді презентації.
4. Дослідити, яким чином типові ігри, в які грають хлопчики і дівчатка, демонструють чоловічі і жіночі способи спілкування. Результати оформити у вигляді презентації.
5. Розгляньте з позицій гендерного підходу комунікативні моделі в телевізійних і рекламних програмах, художній літературі. Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 17. Гендерне виховання та особливості педагогічної культури сучасного вчителя

Завдання:

1. Проаналізуйте гендерні особливості в структурі змісту спілкування (сприйняття одне одного, оцінка партнерів, взаємовплив та взаємодія. Результати оформити у вигляді презентації.
2. Проаналізуйте сутність і гендерні особливості педагогічної культури сучасного вчителя.

Результати оформити у вигляді таблиці.

3. Проаналізуйте гендерні аспекти адаптації до педагогічної професії. Результати оформити у вигляді презентації.

4. Розкрийте критерії готовності учителя до гендерного виховання. Поясніть, у чому полягає сутність готовності вчителя до гендерного виховання. Результати оформити у вигляді есе.

Практичні заняття 18. Зміст і основні напрями підготовки майбутніх педагогів до основ гендерної освіти

Завдання

1. Дослідити сутність терміну «прихований навчальний план» та надати його характеристику. Результати оформити у вигляді презентації.

2. Проаналізуйте шляхи та форми виявлення сексизму та репродукування гендерних стереотипів у навчальному процесі. Результати оформити у вигляді презентації.

3. Визначте шляхи та форми виявлення сексизму і репродукування гендерних стереотипів у змісті підручників

4. Зробіть гендерний аналіз будь-якого виховного заходу, який ви спостерігали під час проходження практики в закладі загально-середньої освіти. Результати оформити у вигляді презентації.

Практичне заняття 19. Гендерний підхід у дослідженні професіоналізації педагога

Завдання

1. Дослідити можливості впровадження роздільного навчання в Україні. Визначити позитивні та негативні чинники. Результати оформити у вигляді таблиці.

2. Проаналізуйте моделі поведінки учителів (чоловіків і жінок) із школярами різної статі. Результати оформити у вигляді презентації.

3. Проведіть аналіз можливостей казки у формуванні гендерної свідомості дітей. Зробіть кількісний та якісний аналіз гендерних ролей у казках. Результати оформити у вигляді есе.

4. Напишіть есе на тему: «Якби я народилася хлопцем...» (для дівчат), «Якби я народився дівчиною...»(для юнаків).

Практичне заняття 20. Гендерно-чутлива педагогіка.

Завдання:

1. Навести приклади з вашого досвіду гендерного нормування зовнішності учнів. Результати оформити у вигляді есе.

2. Проаналізуйте шкільну наочність щодо гендерної рівності та гендерних стереотипів. Результати оформити у вигляді презентації.

3. Навести приклади гендерних обмежень вподобань учнів під час занять з різних дисциплін в закладі загально середньої освіти.

4. Навести приклади гендерно-маркованих свят як яскравий приклад статево рольового підходу до виховання чоловіків та жінок. Результати оформити у вигляді есе.